

Isten népének közössége tehát végső fokon az egymásért való lét kisugárzó és vonzó erejére épül. Ez az erő mindig személyes. Az egyház nem a struktúrákban bíz, nem is a tárgyiasított intézményekben, hanem az egyének élő hitében és szeretetében. A törvényt, a tekintélyt, a tanítást a személyes odaadás teszi elevenné és hatékonyvá. A természetfölötti kép érvényes a természetes közösségekre is. Azok is csak akkor válnak szellemi otthonná, csak akkor biztosítják az érdekek belső egyensúlyát, ha a tagok interkommunikációjában megvalósul a legmélyebb emberi értékek kicserélése is. Igazi közösséget csak felelős személyek alkothatnak. Igazi felelősség pedig csak ott van, ahol a személy reflektál életének értelmére és végső céljára is.

**VASADI PÉTER**

## **MAGATARTÁSUNK FORMÁIRÓL**

A hitben nem lehet „szárazon”, szeretet nélkül elmerülni. A hit abban hisz, aki a Szeretet. Nem programban, nem előírásokban, nem kizárólagosságban – ezekben érdemes hinni –, hanem abban, hogy a Szeretet Isten, és Isten merő szeretet, örök, egyetlen. Az üdvösség történetében ilyennek mutatta magát, belsőleg is ilyen, s ennek alapján kér választ az embertől. A hitben tehát nem lehet „szárazon” elmerülni. A hitben elmerülni annyi, mint fáradhatatlanul járni a szeretet partvidékét.

Lehetetlen, hogy ne álljak közel azokhoz, akik belemerülnek a hitükbe. Az én hitembe nem tudnak belemerülni, csak a magukéba. A hit nem konfekciós kabát, amely ezen a valakin ugyan lötyög, a másikon feszül, de azért jó. A hit – bár közös „használatra” szolgál – pontosan igazodik a vonalaimhoz. A hit az én hitemmé válik, az én szeretetemmé, az én életemmé. Hitem által érzek, mozdulok, lélegzem, ölelek. Megszólok vagy hallgatok. Elmerülök a hitemben, de a hitem is elmerül bennem. Jézus Krisztusban van hely számomra, és van bennem is hely Jézus Krisztus számára.

Átélt hitem automatikusan keres és talál magának testvéreket. Úgy is lehetne mondani, akit – akárkit! – talál, testvérként találja meg, még ha visszautasításban részesül is, ha elfordulnak is tőle, legyintenek is rá, ingerülten félre is tolják: a pofonoktól, amit az ártatlan kap, még ártatlan marad. A Jézus Krisztusban való hit természetesen változtatja testvérivé az emberek között testvérietlenné vált viszonyokat. Mélyebbre már nem hatolhat: aki testem vére, az én vagyok. Aki nek a teste-vére vagyok, azzal legbelül egy vagyok.

I.

Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok! – mondta Péter apostol Jézusnak. S amikor Jézus magáról vallatta az első tanítványt, megörvendeztette őt e szavakkal: – Boldog vagy, mert ezt (azt, hogy Jézus az Isten fia) nem a vér, hanem a Lélek nyilatkoztatta ki neked. . . Avilai Teréz azt írja magáról: nagy bűnös vagyok. Hihetünk nekik? Ha valakiknek, nekik igen. Átlátták magukat. Átvilágította őket a szentség ereje. Minél mélyebb pillantást vetettek magukba, annál pontosabban érzékelték bűneik árnyékát Isten rájuk eső fényében. Csakhogy a Lélek nem olyan finnyás, mint mi – egymás iránt. A Lélek azokat az embereket használja, akiket talál, akik éppen vannak. Űgyei halaszthatatlanok. Miközben földadatokat oszt ki, megtisztít. Alkalmassá edz a munkákra, nem vizsgálzat. Vagy egyetlen vizsgává avatja egész életünket.

Egy jeles gondolkodó írja: nem Isten léte problematikus, hanem az emberé. S nem az, hogy az ember van, hanem hogy *miért van?* Simone Weil szerint Isten, amikor teremtett, visszahúzódott, hogy helyet adjon annak, ami nem ő, a teremtésnek. Ha nem húzódtott volna vissza, semmi sem

lenne, csak Isten. De amikor visszahúzódott, „maga előtt” hagyta az embert, aki mintha a tenger vizéből, Istenből lépett volna ki s megszártkozott; Isten „elpárolgott” róla. Most magára maradt; önálló, de istennélküliségében elégedetlen. Az ember saját akarata nélkül lett, s miután már van, akarhat.

Minden ember teremtésétől fogva már csak Istentől való függésében élhet. Aki tagadja, az is ebben a függésben él. A keresztény embernek ez a függés olyan kényszert jelent, ami az örökéletre irányítja őt. Tehát ez a függés – végső elemzésben – az öröme. De átérezheti-e ezt az örömet anélkül, hogy ne akarná szétszakítani magát a függést? Melyik a mélyebb ártatlanság: a bűn nélküli vagy az elkövetett bűn utáni, a visszakapott, a megváltott ártatlanság, amelynek fehérségében a kimoshatatlan vér foltjai látszanak? A keresztény éppoly bűnös ember, mint bárki más. Az, hogy megsejti Istenben az igazi életet, inkább ítéletére lesz, mint mentségére.

Azt mondja a fiatal *Karl Barth*: a bűnös ember Istent halálos ellenségének tekinti. Élethalálharc alakul ki köztük, hiszen a Makulátlan a Bűnösnek annyi, mint fenyegetés. Isten megadja magát az embernek. Lehajtja fejét a bakó tönkjére. A bakó lefejezi őt. Ez a pillanat az emberi történelem fordulópontja. Virágja ebből nő ki, a megölt Isten föltámad. Föltámadásából új nép keletkezik, új kegyelmi rend, de az új Izrael is elfárad. Így lesz az egyház „semper reformanda”. Átéljük-e, vágyjuk-e a reformálást? Hogy tud belőlünk a megszokás elnehezű, hamar hervadó, minimalista keresztényt nevelni? Azt mondja Tertullianus egyházatya: *Krisztus igazságnak hívja magát, nem szokásnak.*

Egy jelentős keresztény, a kínai származású *W. Nee* írja egyik könyvében: kétségbeejtő a hívő nép helyzete. Csak nagyon keservesen tudja fölfedezni Krisztust, s hitének folyton elemi iskolájába iratkozik be. Mintha nem akarna tovább tanulni. Minden másban igen, hitében nem... Tovább él bennünk a vámos és a farizeus. De a farizeusnak nagyobb, ravaszabb, ellenállóbb a természetze szívünkben, mint a halk, bűnbánó, esendő vámosnak. Igazában nem is szeretjük ezt a vámost. Megvetjük, lenézzük. Ebből a farizeusi „többletünk” szarmazik az ítéletre való készségünk. Holott annyiszor halljuk Jézus intő szavát: Ne ítéljetek!... Miért ne? Ne ítéljetek, mondaná Jézus, mert se nem láttok, se nem mértek elég pontosan. Nem vagytok lényeglátók. Az Atya lát csak. S az ítélt, akit Ő fölhatalmaz rá. Ne ítéljetek, mert nem vagytok jők. Ami nem azt jelenti, hogy rosszak, csak átmenetiek. Irgalomra szorulók. *Becsüljétek azt aényt, hogy mások is azok.* Ítéleztek magatok fölött is irgalommal. Magatok iránti szeretetből ítéleztetek. Mert vámosok vagytok. Tehát megigazulhattok.

Máté evangélista írja: „Vallásosságtok nem lesz bőségesebb az írástudókénál és a farizeusokénál, nem mentek be Isten országába!” (5,20). Megrettentik az embert Jézusnak ezek a nyugodt szavai: nem mentek be. Lehetséges, hogy nem megyünk be?... Talán ezt válaszolná Jézus: Ezt a bukást meg kell előzőnötök. Legyen vallásosságtok bőségesebb. Élőbb, teljesebb, vállalkozóbb. Nem pedig szűkös, hűvös keretek közé szorított, szinte poráron tartott, épp hogy pihegő, jaj, csak el ne áradjon, gátakat ne törjön, takaréklángon égen, öregesen. Bőség legyen. Rugalmas, legyen benne fölösleg, jusson másoknak is. Ahelyett, hogy aggodalmaskodtok... Ne számítgassatok, ne méricskéljétek, hogy lehet a legkisebb munkával a legtöbb jót elérni. Az Atya az Atyátok, nem pedig bankár, aki a könyvelési dossziéi fölött görnyedve pizmog.

*Ratzinger* írja: „Az még nem keresztény, aki azt méregeti, mennyit kell imádkoznia, tennie, várnia ahhoz, hogy elég legyen s néhány mesterfogással tisztán tartsa a fehér mellényét?” A mellény szó szimbolikáját nem hagyhatjuk kihasználatlanul. A keresztény nem lehet „nagy mellényű”, sőt jó esetben még mellénye sincs. Vagyis bántani bánthatják, megalázzhatják, mert alkalmas a közmegvetésre, a szenvedésre, mit hitéért vállalnia kell s kellett minden időben; kiszolgáltatott. Hiszen ez a hit látszhat anakronizmusnak, helybenjárásnak, hamis tudatnak, idealizmusnak, irrealizmusnak, téves eszmének, botránynak, balgaságnak, és még mi mindennek... Ha van mellénye a kereszténynek, az csak munkaruha jellegű lehet, ami munka közben beszennyeződik. *Nem a türelmetlenül áhított büntelenség teszi az embert krisztusivá, hanem a Krisztusban föllismert szeretet Isten és ember iránti.* Vagyis azt kell vállalnunk, amit Krisztus hozott az emberiség életébe.

Mit hozott? Elsősorban nem erkölcsiséget, amelynek valamilyen formája *nélküle is* elsajátítható, de aminek *vele együtt* is van veszélye. Az, hogy a tiltó és javalló erkölcsiség megtarthat ugyan

a járható úton, megóvhat a kilengéstől, de el is távolíthat az egésztől, a szent és az igaz szemléletétől; aranyrög helyett aprópénz csörög így a zsebünkben. Jézus nem egy-egy tettet vár tőlünk, hanem odaadást. A lelki ember alázatosságát egyszer csak fölválthatja az erkölcsi ember bőbeszédű öntudata. Annak gazdag csöndjét fölválthatja ennek hangos biztonsága. Holott Jézus örömhírt hozott az embereknek, amely végül is fölülműl minden rosszat, minden esetlegeset, minden tragikumot. Ez az öröm tehát a létezés fölötti öröm, annak ellenére, hogy a létezésnek rejtett és sötétlő szakadécai vannak. Ez a létöröm megtisztítja az embert az önzés zavarosságától, leplezi a tudálékosságot, kideríti a féltékeny viszonyokat ember és ember között, a gyanakvást, a bűnt. Világos, hogy a létöröm nyomában erkölcsi tisztulás jár. *Az erkölcsiség mintha a kegyelem hőfoka lenne, nem a terméke.* Visszatér eredeti forrására, az igazra, és sohasem lesz rutinos öngazolással. *Az igazi erkölcsiség a szentségben gyökerező személyiség szépsége, nem szabályhalmaz.*

Nincs kétségünk afelől, hogy az a jövő embere, aki másokért él. Jézus Krisztus másokért él. Az egyház az a „hely”, ahol a mások gyülekeznek s együtt Krisztust alkotnak, vagyis a Másokért Élőt. Ezeknek tehát Krisztus az életük. De az egyházban időről időre keletkeznek olyan magatartásformák, amelyek épp azért nem élők, mert nem krisztusiak. Vegyük szemügyre például a „belső anyagelvűséget”. Ez nem azt jelenti, hogy hitünk ki van téve hitetlenségünk veszélyeinek, hanem azt, hogy tetteink, érdeklődésünk, értelmezésünk anyagias. Ennek a magatartásnak velejárója a nagyon átlagos tudás, a hányaveti észrevételek, az elkenet érvelés, mert az anyagiasság lapos tömegigényt tükröz. Ebből a talajból nem tud kicsirázni életet megváltoztató döntés, sem fordulat. Az anyagias keresztény fájdalmas ragaszkodással szereti kényelmét, félszemmel a karrierjére kacsint, ezt is, azt is biztosítani akarja, elhárít mindenfajta lemondást, s miközben összeköttetések megszerzéséért és fönntartásáért a fél életét kényszerlátogatásokon elkedélyeskedti, időszakonként megmerítkezik „buzgó” vallásos élményeiben.

Vallásos emberek között tapasztalható az „egészséges primitívizmus” szeretete, az a fajta szellemi magatartás, mely elutasítja a napi életbeosztást, a megfeszített tanulási kedvet, az olvasást, a rendszeres elmélkedést, a firtató pontosságot, mint valami kisszerűséget és abból a kevésből akar megélni, amije van, amit valamikor megszerzett. Akár az ősz-zenik. S olykor az infantilizmus mágikus abrakadabráját tekinti az elragadtatás legfelső fokának. Látszólag ezzel ellenkező, de vele rokon magatartás az, amely tekintélyi rendíthetlenséget mutat, rövid szavú, érzelemmentes, sőt rideg. Igen alázatosnak látszik, de valójában a külső világtól való félelem hatja át. E szorongó közérzet igazi oka az, hogy szuper-konzervatív beállítottsága miatt elveszítette kapcsolatát a világgal. Elidegenedése szellemi mellékutakra tereli s hogy ezt kiegyenlítse, heves ál-világszeretetet fejez ki, bár voltaképpen nem meri az adott kor szerint értelmezni sem magát, sem a vallásosságát. A vallásos ember szívébe „mély” – és valódi – „evilágiság kellene”, véli *Bonhoeffer*.

Az evangélium értelmezésében egyesek Krisztus tanításának sarkosságát lekerekítik azzal a szándékkal, hogy hozzásimítsák egymáshoz azokat, amik széttartanak. Mint például a törvényt és a szeretetet, a bűnt és a szentséget, a világ sötétségét és az Ige világosságát, az ítéletet és a megbocsátást, az igazságot és a manipulációt. Igaz, nehezebb megteremteni az ellentétek evangéliumi egységét, mint Krisztus követelményeinek élet letompítani; de hát ez nem vezet sehová. Ebből a félénkségből kitetszik a szabadságtól való félelem. Önvédelemből kénytelen ez a magatartás a szabad gondolkodás lelkességét lelkendezéssé leminősíteni. Veszélyesnek ítélt minden újszerűt és helyteleníti, ha az ember közvetlenül Jézusból merít, ahelyett, hogy – indirekt módon – az egyháztörténet folyamán tipikussá vált vallásos tapasztalatokból merítene. Így alakul ki eleven keresztény közvetlenség helyett az az egyházpolgári közvetlenség, amely már megjelenésekor korszerűtlen, mivel fáziskésésben van.

## II.

Kereszty Rókus dallasi teológus azt írja *Krisztus* című könyvében, hogy „Jézus Krisztus öröktől fogadja az Atya határtalan szeretetét”. Ez a szeretet az Atya szerelme, s elborítja, beburkolja, alámeríti magában a Fiút. A szeretetnek ez az extázisa az emberi léleknek érthetetlen, és már-már visszatetsző: miért ez a nagy lángolás? Mivel az ember nem képes fölfogni, vagy elfordul tőle vagy megrendülten követi. Isten pedig a Fiú iránt érzett szeretetét az emberre is átsugározza, amikor azt mondja Egyistenége másik két személyének: „Alkossunk embert képünkre és hason-

lóságunkra!” Nem Krisztust formálta az ember mintájára, hanem az embert az örök elgondolásában élő Jézus Krisztus képére. A Bölcsesség Könyve szerint az ember Isten képére van teremtve. Istennek nem gondja az, hogy extázisa meghökkenítő. Fogadjuk el az extázist, azt akarja. Iza-jás e szerelem tüzeiben mégis megpillantja a Fájdalmak Emberét, lehunyt szemét, eltorzított arcát, akihez így kiált föl az ember: hát veled is elbántak? . . . Milyen mélyre láthatott az agg Simeon, hogy amikor Jézust bemutatták a templomban a szülei, ezt tudta mondani: most bocsásd el szolgádat, Uram, mert látták szemeim „üdvösségedet”. Az izzón szeretet üdvösségnek szétzúzott arca van . . . Ki ez a Jézus, aki egyedül képes megrajzolni a helyes keresztény magatartást? Ártatlanul érkezik s ártatlanul, de bűnözőként hal meg. Útja, természete, szava kihívja maga ellen a haragot. Küldetése – látszólag – kudarcot vall. Mégis, e kudarcból születik minden jó az emberiségnek, s rövid élete alatt örökre megszegyeníti az öncélú, anyagi, kegyetlen világot. Megszegyeníti, de nem mond le róla.

És hogyan él? Nem tesz, nem tehet engedményeket annak a világnak, amelyet megváltoztatni jött. A rejtett szeretetnek él, az minden szava, ereje, indulata. Az embert mindenkinél jobban ismeri. A görög intellektus lemosolyogja és legyint rá: ugyan, sarlatánság! A zélóták félreértik, azt hiszik, forradalmár. Hogyan lehetne az, ha „szelid és alázatos szívű”? A nyomorgó zsidók gazdag országot, erős politikai hatalmat várnak tőle, de Jézus a Hegyi beszédben kiábrándítja őket. Fantasztá? Képzeljük el a hithű farizeusok bosszankodását, ideges intézkedéseit; mindig az útközbe áll. Istennek ő a legemberibb ember, ezért először vele mondatja ki: *Te*. Ez a *Te* kinyílás a Végtelen felé. A kinyílást a Végtelen beáradása követi. A legemberibb ember tehát a legnyitottabb is, és nemcsak érinti a Végtelent, hanem azonos is vele; ez Jézus. S Fiában az Atya is mintegy a bitóra megy, mert csak végtelen szeretettel tud válaszolni a gyűlöletre, vagyis a lényege szerint. Isten engedelmissége éppen olyan extatikus, mint szeretete. Miféle erkölcs az, amely Istent elítélheti? Mi áll itt – rendet mímelve – a feje tetejére? Hogyan viselkedik a Fiú ennyi gyűlölet közepette?

Szabálytalanul, de nem törvényszegően. „Illetlenül” jól érzi magát a vámosok és a nyilvános bűnösök között. De jajt kiált a képmutatókra, az igazság hivatalos képviselőire. A rongyosokat, a bénákat, a bűdösöket, a szerencsétleneket megeteti, megitatja. Erre a szomorú seregre mindig elfintorítja az orrát a jószimatú hatalom, és sietve odébbáll. Kínos bizonyíték ez a tömeg arra, hogy valójában rosszul mennek a dolgok. De mikor a nyomorultak jóllaknak, s mámorosan – voltaképpen nagyon is logikusan – biztosítani akarják mindennapi kenyerüket a Csodatévő ereje által s királlyá kiáltanak ki, Jézus eltűnik előlük; azt már nem. . . Mindenféle kísértésnek ellenáll, bárhonnan jöjjön is. Arra figyelmeztet, meg ne romoljunk s a gyermek tisztaságát őriz-zük meg. Bizalomra buzdít, hitre, irgalomra. De vannak fenyegetései is. Nem zárja ki a kárhoza-tot, s ugyanakkor örök életet ígér egy pohár vízért. Az ember Jézus szemében is szabad, de kije-lenti: „Nélkülem semmit sem tehettek”. Nem azt mondja, ha hisztek bennem, rajta, védjétek meg, hanem azt, aki sorsom beteljesülésének útjába mer állni és megmentésem tőri a fejét, az „Sátán”. Engedjétek utamra, mondja, akkor elküldöm nektek a Szentlelket, aki megtanít titeket mindenre. Nem erre vagy arra, hanem mindenre. Életre, üdvösségre, teremtésre. Bízatosk bennem, mondja, én legyőztem a halált. De meg kell halnom. S nem akárhogyan, hanem mint egy utolsónak. Amikor megfeszítik, azt mondja Atyjának: „Bocsásd meg nekik, nem tudják, mit tesznek. . .” Érti a gyilkosait, akik nem értik sem áldozatukat, sem magukat.

Ki ez az ember? Belép az életünkbe és addigi nyugalmunkra azt mondja: ezt hagyd el. Nyugta-lanságainkra meg így szól: ez az én békém, ezt hagyom rátok. . . Ami eddig fontos volt nekünk, a siker, a teljesítmény, a rang, a vagyon, a védekezés, a divat, kiderül róluk, mind kacat. Bemutat a tenger közepére: evezz a mély fölé! Ott vannak a halak! Kockáztass értük! Vállalj értem veszé-lyeket! Ez lesz a biztonságod. Az ember hűledezik: eddig azt hittem, a biztonság az biztonság. Nem, fordul feléje Krisztus: Én vagyok a biztonság. Ne cselezzess! Vedd föl a keresztet, az után könnyebb lesz. Ez az én édes és könnyű igám.

Ki ez az ember? Szívében van az ember megújulásának titka. Jézus megszokhatatlan: él, kér-dez, válaszol, tilt és lefogal, jó barát. Ítéző, erős és feltékeny Isten. Élet, amely este kihuny ben-nünk, és minden reggel napi föladattá lesz. Út és a személy értékeinek egyedüli ismerője. Igazság és erő. Vigasz és gyöngeség. A boldog pogány százados tudta, kicsoda, amikor így sóhajtott föl: „Ez valóban Isten Fia volt!”.